

Mitä Petroskoissa tapahtui itäisen Karjalan viimeisen vapautistelun aikana.

(Talvella 1921—1922.)

Vaikka tapahtumat Petroskoissa talvella 1921—22 eivät enää kuulukaan päivän tuoreimpaan uutisainehistoon, kiinnostavat ne kuitenkin vielä ainakin niitä, jotka ottivat osaa karjalaisen kansan senaikaiseen kamppailuun olemassaolonsa ja elämisen oikeutensa puolesta, tai ainakin sitä myötätunnolla seurasivat. Sitäpaitsi lie-nee äskettäin vireillä ollut punakomentaja Antikaisen oikeusjuttu sen verran valaissut oloja Vienan Karjalassa, että sen avulla on helpompi ymmärtää niitä outoja suhteita, joiden vallitessa elämä Petroskoissa tuona ajan kohtana tapahtui.

Elintarve- ja tavarapula Venäjällä oli siihen aikaan kehittynyt suoranaisesti nälänhädäksi. Suurin osa Petroskoin suomalaisia punapakolaisia ja osa paikallista väestöäkin eli melkein pä yksinomaan »Hooverin komitean» jakaman amerikkalaisen avustuksen varassa. Valtion elintarvejakelu toimi heikosti ja kankeasti — sen minkä toimi. Enimmäkseen se ei toiminut ollenkaan. »Normana» (määräannoksena) saivat neuvosto- ja puolueitoimissa työskentelevät joskus 16 naulaa (n. 6 kg. 400 gr.) kaurajauhoja, pienen paketin mahorkkaa ja joitakin laatikoita huonoja rikkitulitikkuja kuukaudessa. Muut eivät saaneet sitäkään. Rahan arvo oli olematon ja »vapaa» kauppa oli tukahdutettu niin, että nekin, joilla olisi ehkä ollut jotakin myytävää, eivät uskaltaneet esittää sitä kaupattavaksi. Torilla näkyi korkeintaan joitakin epätoivoisia optimisteja, jotka kuvittelivat siellä saavansa vaihtaa syötävää vaateriekaleillaan tai vallankumouksessa säilyneillä arvoesineillään. Jos leivän kappale tai perunapussi ilmestyi näköpiiriin, niin niistä suorastaan tapeltiin.

Silloin tällöin piirittivät tshekan joukot torin ja veivät kiinni saamansa »spekulantit» mukanaan, vastaamaan »rikollisesta toiminnastaan». Ja rikolliseksi keinotteluksi voitiin katsoa vaikkapa piiloitetun leivänkannikan tai jauhonaulan vaihtaminen johonkin kipeästi kaivattuun vaatekappaleeseen — tai päin vastoin.

Tietysti oli kaupungissa myös oikeita, gulasshi-tyyppisiä keinottelijoita, joilta sai ostaa mitä tahansa, mutta ainoastaan ulkomaalaisella rahalla tai väärentämättömillä arvoesineillä, ja tämän luokan »spekulantit» saivat enimmäkseen olla rauhassa; myöskin neuvostovirkamiehet ja tshekistit tarvitsivat heitä.

Sellainen oli »taloustilanne» Petroskoin kaupungissa Herran vuosina 1921—22 — itäkarjalaisten viimeisen kansallisen vapausyrityksen vuosina —, ja kaikki muu elämä oli sen mukaista.

Taastusti oikeuskoisten kommunistien lisäksi oli väestössä paljon sellaisiakin, jotka hartaasti odottivat valkoisten joukkojen valtaavan kaupungin, vaikka eivät tohtineet suinkaan sitä toreilla kuuluttaa. Kuiskaamalla — ja ainoastaan seinien sisäpuolella — uskallettiin tuosta toiveesta puhua ja kertoa rintamalta saapuneista voiton ja tappion huhuista.

Mieliala oli kaikkialla äärimmäisen jännittynyt. Kaikki toiminta

oli lamassa. Tehtaat seisoivat ja koulut olivat muutetut sotilas-kasarmeiksi ja — sairaaloiksi. Ainoastaan tsheka toimi innokkaasti. Bolshevikit elivät vakoilijakauhun vallassa, ja jokaisessa vähintään epäilyttävässä henkilössä nähtiin mielellään vakoilija, »valkoinen terroristi», tai — jos hän onnettomuudekseen sattui olemaan neuvostotoimissa — valkoisille »bandiiteille» suosiollinen »sabotaasnikka», jarruttaja. Pidätyksiä ja joukkovangitsemisia tapahtui joka päivä ja yö. Eikä siinä kyllin. Bolshevikkien summittainen, »vallankumouksellisen oikeudentunnon» mukainen tapa pidätettyjen kohtelemisessa ilmeni tuontuostakin teloituksina, joista suurin osa oli luonnollisesti aiheettomia. Niinpä ammuttiin m.m. 3 lääkäriä syytettynä siitä, että he olivat tahallisesti aiheuttaneet joidenkin haavoittuneiden puna-armeijalaisten kuoleman. Todellisena syyinä runsaaseen kuolevaisuuteen sotilassairaaloiissa lieene ollut lääke-aineiden ja sidetarpeiden puute, sairaaloiden tosivenäläinen siivottomuus ja ruoan riittämättömyys.

Samoin ammuttiin joitakin »rintkalta» (torilta) pidätettyjä talonpoikia ja kaupustelijoita syytettynä siitä, että olivat — kohottaneet kohtuuttomasti leivän hintaa.

Kaduille antoivat leimansa rääsiiset sotilassosastot ja vielä rääsiysemät »panttivankeuteen» kuljetettavat karjalaisten talonpoikien laumat. Siviiliväestö pysytteli seinien sisällä. Kodeissaan oli sillä ainakin suhteellinen turvallisuus, ellei jonkun tshekan asiamiehen päähän pälkähtänyt tulla pitämään kotitarkastusta milloin mistäkin syystä.

Tshekistejä vilisi kaikkialla. Ei ollut ihme, jos luottamuksellinen keskustelu päivän tapahtumista oli harvinaista. Eihän kukaan voinut varmuudella tietää, ettekö puheteri ollut tshekan salainen urkkija, tai valkoisten kanssa yhteydessä oleva vakoilija.

Kaikki, kommunistit samoin kuin »puolueettomatkin» noudattivat samaa varovaisuutta. Vaikka kommunistisen puolueen jäsenkirja olikin paras turvallisuuspassi, ei se kuitenkaan ollut sellainen »tabu», ettei sen omistaja olisi voinut joutua asetetuksi »seinää vasten».

Mieliala oli lievimminkin sanoen painostava. Hartaat kreikkalaiskatoliset odottivat taivaan ihmettä ja suomalaisten joukossa olivat valkoiselle armeijalle myötämieliset yksilöt vaikenivat ja kärsivät. Eihän ollut muuta mahdollisuutta. Jos ken aikoi säilyttää edes jonkin verran turvallisen asemansa punaisten keskellä, täytyi hänen — ei ainoastaan vaieta, mutta teeskennellä suorastaan raivopunaista. Muuten voi käydä huonosti.

Kuitenkaan ei ole olemassa tilannetta, johon ei sisältyisi jonkin verran huumoriakin, olkoonpa se vaikka kuinka hirtehistä. Tuolalaisen humoristisen sivumaun antoi tilanteelle esim. eräs samana talvena V. K. P. (b):n suomenkielisessä kollektiivissa vireillä ollut »oikeudenkäynti».

Kuvauksia ja muistelmia rajantakaisista karjalaisista Suomessa.

V i e n a - A u n u k s e l l e kirjoittanut kirjastonamanuenssi *J. Lukkarinen.*

I. »Repolaisten» y.m. kauppamatkoista Suomeen, lähinnä Pohjois-Karjalaan.

Itäkarjalaisten kauppamatkat Suomeen, erinimiset ja eri tarkoituksissa tehdyt, lakkasivat kohtalokkaana vuotena 1917. Pohjoiskarjalaisen sanontatavan mukaan liiokskeli maassamme seuraavannimisiä kauppamiehiä: *Repolaiset*, jotka toivat kotoista metsän- ja vedenriistaa, sekä *selinkauppiat*, jotka kuljettivat mainiota Vienanmeren silakkaa, »seltiä». *Laukkulaiset*, toisella nimellä *vuokkilaiset*, olivat, kuten nimikin osoittaa, laukkukauppiaita, n.s. reppureita (sana on tuntematon Pohj.-Karjalassa). Laukkua kantaen kiertelivät myös *harjulaiset*, joiden ammattina oli sianharjasten ja -villojen (-karvojen) sekä jouhien kerääminen. Vaihtotavara oli näillä neuloja, naskaleita, nappeja y.m.s. pientä rihkamaa. *Rättiläisen* nimi annettiin taas saviastian kauppiaille, jotka samalla kokosivat lumpputavaraa, käytännöstä jätettyjä liinavaatekappaleita. Kaikkien näiden kaupantekijäin liikkuma-aika oli talvi, reki- ja suksikulun aika. Vain jokunen laukkulainen tai harjulainen saattoi kesäisinkin kiertojansa tehdä. — Mielenkiintoisena seikkana mainittakoon, että laukkukauppiaita sanottiin vielä vuosisadan vaihteessa *permeiksi*.

Repolaiset.

Kuten jo nimikin osoittaa, olivat »repolaiset» rajantakaisen naapurikunnan, Repolan, miehiä. Taisi sentään joukossa olla joku etäisempikin kauppamies (Ruka-

järveltä y.m.) vaikkakin »repolaisen» ammattinimellä tunnettu. Osa repolaisista toi kala- ja metsänriistakuormansa Joensuun, Nurmeksen tai Kuopion talvi-markkinoille, osa kierteli pitkin talvea mainittujen kauppakeskusten vaiheilla, kaupitellen suolattua, kiuattua tai jäädytettyä kalaa (joskus hirvenlihaa), muutamats taas, yritteliäimmät miehet, tekivät sekä ennen että jälkeen markkinoita jopa useita kiertomatkoja totutuissa kiertopiireissään. Repolan sen ajan yritteliäin liikemies Jehkimä Pottonen (Haukkasaresta) kertoi vuosikymmenien kuluessa tehneensä n. viisi markkina- ja kiertokauppamatkaa talvessa. Sai siinä mies kerrankin reen kannoilla seisoskella.

Ensimmäisen kauppamatkansa Suomeen tekivät repolaiset heti, kun lunta oli satanut keliksi asti. Myöhemmin, kun maantie Lieksasta Repolaan valmistui, tehtiin matkoja kesälläkin. Mutta ennen sitä oli reki-kulku ainoa mahdollinen, joskin toisina syystalvina sekin vaivaloista. Niinpä kerrotaan, että leutoina syksyinä, jolloin suot eivät jäätyneet hevosta kantaviksi, kannettiin hevoset upottavimpien suosalmekkeiden yli vahvojen riukujen varassa ja kuormat samoin vedettiin sellaisten paikkojen yli miesvoimin. On luonnollista, että tällaisessa tapauksessa lähdettiin matkaan suurin joukoin, kymmeniä hevoskuntia joukossaan, jota tapaa tosin voitiin noudattaa muulloinkin. Tiedetään sekä repolaisten että Vienan puolen miesten kulkeneen

Eräs sen jäsenistä oli ollut komennettuna Tukholmaan, muistaakseni johonkin »maanalaiseen» tehtävään. Saatuaan käskyn viipymättä palata Venäjälle, oli hän — ymmärrettävää kyllä — ampunut itsensä. Vilkkaan mielipiteiden vaihdon jälkeen päätti kollektiivin kokous — eroittaa vainajan puolueesta, koska »kommunisti ei saa tehdä itsemurhaa»; hänen elämänsä kuului vallankumoukselle, sanottiin samassa selityksessä.

Kaikien aikaa liikkui kaupungilla mitä kummallisimpia ja ristiriitaisia huhuja. Joskus kuiskittiin valkoisten sissijoukkojen olevan aivan kaupungin laidassa, joskus kerrottiin tshekan paljastaneen suuren suomalaisen vakoilukeskuksen. . . Kukaan ei tiennyt mitään varmaa ennen kun saapuivat viralliset tiedot sissijoukkojen vetäytymisestä rajan taa ja »voittajien» juhlalliset paraadit alkoivat kaupungissa ja Solomanin lahdella.

»Punaisen Tähdän» klubilla ja »Triumph»-teatterissa pidettiin »niitinkejä» joissa punakomentajat kerskuivat »urotoillään» ja heitä mahtavammat miehet koristelivat heidän rintojaan läkkipeltisillä kunniamerkeillä.

Rajantakaisen Karjalan kansan silloinen yritys vapauden ja kansallisen olemassa-olon saavuttamiseksi oli »likvidoitu».

Kukaan ei itkenyt — ei ainakaan julkisesti. Ne kyöneleet olisivat tuoneet kuoleman.

Ja illoin oli kasarmeissa ja »klubeilla» käynnissä tanssi. Kenttäpukuiset puna-armeijalaiset, joiden toppatakeista ei veren haju vielä ollut ehtinyt haihtua, puristivat rintojaan vasten karjalaisia koulutytöjä, joiden veljiä ja isiä he juuri olivat joukottain toimittaneet kuolemaan.

J. Rautio.